

CZYNIENIE (343) *sb n*

-e- (59), -é- (32); -e- *Mącz* (25), *SienLek* (2), *BiałKat* (2); -e- : -é- *SarnStat* (30 : 32); w końcowym *e wahaniam*.

sg N czynienié (46); -é (2), -e (2), -(e) (42); -é *SienLek*; -e *BiałKat*; -é : -e *SarnStat* (1 : 1). \diamond *G* czynieniã (137); -ã (129), -(a) (8). \diamond *D* czynieniu (61). \diamond *A* czynienié (42); -é (3), -(e) (39). \diamond *I* czynieniem (6) *WróbŻółt*, *BiałKat*, *RejPosWstaw*, *LatHar*, *WujNT* (2), czynieniem (4) *WujJudConf*, *CzechRozm*, *SkarŻyw* (2); ~ -ém (1), -(e)m (5). \diamond *L* czynieniu (44). \diamond *pl N* czynieniã (2). \diamond *A* czynieniã (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII(XVIII) – XVIII w. oraz XVII w. s.v. czyn.*

1. *Działanie, robienie, wykonywanie; facere Mącz, Modrz; actio, actus Mącz, Cn; actus, negotium, pragma, praxis Mącz; opera Modrz* (183) : *BartBydż* 4; *KwiatKsiąż* *Fv*; *Exekucya* po łacinie/ ku czynieniu/ ku wyprawianiu/ y ku daniu więcej *łye ściąga/ á* niżli ku braniu/ álbo ku odeymowaniu. *OrzRozm* B2; *Praxis*, *Latine Actio vel actus*, *Czynienie/ ćwiczenie/ íprawowanie. Mącz* 320a; *Verbum [...]* apud grammaticos pars orationis, actionem aut passionem significans, *Yedná część mowy/ czynienie/ álbo cierpienie známienuyąca. Mącz* 484b, 5d, 18b, 246c, 392a; *s tego/ czego íe czynić zwyczajimy/ nałóg rólcie: á cnotá ná czynieniu záwiłlá GórnDworz* *Kk2v*, *E6v*, *E7*, *F2v*, *K4*, *Dd8*, *Ii4v*; *z ktoremiby się o wżytkich rzeczach námýślá/ á z nimiby rádźil o rzeczach ku czynieniu potrzebnych [quae sint factu necessaria]* *ModrzBaz* 25v, 2, 127; *ácž y tu naydziełz nauk bez licžby/ ktore nietylo íerce zápalić ku czynieniu/ ále y rozum ku baczeniu y vmieniu oświećić mogą. SkarŻyw* *A3v*, *A3v* 161; *NiemObr* 107; *WujNT Philipp* 2/13.

czynienie czego (25): *GliczKsiąż* *K7*; *Pragma*, *Latine actio vel negotium*, *Správá/ íprawowanie/ handel/ á czinienie czego. Mącz* 319d, 229c, 310a, 447b; *GórnDworz* *G*, *S2v*; *PRzeto y około czynienia kóřtów prává niech będą vřtáwione [leges sumptuariae conscribantur]* *ModrzBaz* 82v; *Záprawdě on Zwyczaj czynienia rzeczy [consuetudo illa concionandi]* do *żólnierzow/ ktory bywał v Rzymian/ kiedyby iy też náłzi Hetmánonowie [!] záchowáli/ byłoby bárzo pożytecznie ModrzBaz* 114, 7v, 59v, 109v; *SkarJedn* 257; *tjm íię więcej gniewu ludzi ípráwiedliwych bać potrzebá/ im iásniey wiemy/ ířz ten w íercách ich íeřt obecny/ ktory ná czynienie pomřty iáká on chce/ íłáby nie íeřt. SkarŻyw* 498; *CzechEp* 216; *Caseale – Stolicz do czinieniã potrzeby. Calep* 168b; *LatHar* 171. *Cf Ze zdaniem, Wyrażenie.*

czynienie co (1): *Iákož tedy nie więcej íam grzechy odpuřcza: ktory innym dał moc tož czynienia?* *WujNT* 212.

Ze zdaniem dopélnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tego (1); co (3)] (3): záprawdě prawdziwa wolność nie náleży w íwowlności czynienia co íię podoba [in licentia agendi, quod libeat] *ModrzBaz* 71v, 82, 137.

Wyrażenie: »czynienie liczby« [szyk 6 : 1] (7): Liczby czynienie od poborców z tego poboru ma być na sejmikoch powiatowych *Diar* 81; *ActReg* 45; *Ale [podskarbi] niechay będzie przyięgły/ y ípofobny do czynieniã liczby póřpolitéy [ad rationes publicas JanStat* 309] *SarnStat* 336, 355 [2 r.], 416, 417.

Szeregi: »mowienie i czynienie« (3): á ktemu przykładow ludzi doświadczoney cnoty [...] náśládowác/ przyłożywfy do náuk zwyczaj/ który ieft naylepfzym mowienia y czynienia [*dicendi atque agendi*] Miŝtrzem. *ModrzBaz* 15, 52; *CzechEp* 218.

»czynienie a sprawy« (1): íą dwa rodzaje nalezego żywotá. Ieden fwobodny/ który wzyftek ná pokoiu á na ípeculacyach/ to ieft roftropnych myŝleniach zawiezion ieft. A drugi ná czinieniu á íprawach należy *KwiatKsiqż* G.

a. *Zajmowanie się czym, sprawowanie, przeprowadzanie [czego]* (45) : *LibLeg* 11/82; Krákowiánie máią íwoy Wielkierz około czynienia Areftow *GroicPorz* eev; *GrzegŚm* 7; dla iedności y rządu czynienia/ iednego nawyzłze⁸⁰ w kościele Bożym potrzebá. *SkarJedn* 76, 30, 31, 34, 66; íwemu Klerykowi Arŝeniufzowi/ rękę ná czynienie Czárnokięftwá/ wciął *SkarŻyw* 390, 319; gdybybyli [*sędziowie*] niedbálemi w czyniieniu *Exequutiéy*. *SarnStat* 801.

Wyrażenie: »czynienie sprawiedliwości« [*w tym:komu* (4)] = *iustitiae administratio* *Modrz*, *JanStat*; *iustitia adrnistranda* *Modrz*; *iustitia dicenda, ministranda* *JanStat* [*szyk 30 : 4*] (34): *LibLeg* 6/79, 115, 160, 11/8, 81; Z Krola JM urzędu nie może być nigdy sprawiedliwości czynienie złożono *Diar* 92; *BibRadz Dan* 11/6; *ModrzBaz* 23v, 137 [2 r.]; Pan w którym imieniu nie częfto bywa/ po przyechaniu íkoro/ máią mieć ludzie wzyfscy przyftęp do íkarg y czynienia íprawiedliwości *GostGosp* 162; żeby [...] od czynienia íprawiedliwości tym/ którzy íie práwuią/ íędziowie nie byli zádżerzeni. *SarnStat* 56; A ieftli przydżie do czyniienia íprawiedliwości wedle Polŝkiego práwa: tedy niech íędziégo, Podíedká, y Pífarzá záfádzi *SarnStat* 651, 59, 324, 418, 495, 502 (23).

b. *Odprawianie [czego]* (11) : *BibRadz* II 88b *marg*; Przykład o czynieniu pokuty. *HistRzym* 135v; *KuczbKat* 210; áby (Dyakoni) ktorzy czynienia ofiáry mocy niemáią/ tym ktorzy zwykli ofiárowác (to ieft Kápłanom) Ciáło Páńskie podáwác mieli. *WujJud* 158; tuŝmy przyftli dla czynienia modlitwy *SkarŻyw* 62, 75, 165, 166, 310, 491; *SkarKaz* 383a.

c. *Odbywanie, urządzanie* (2) : plác piaskiem powieziony dla gońtwy á Turnieyów czyniienia. *Mącz* 331b; Potym im moc dáie ná czynienie íynodu. *SkarJedn* 120.

d. *Dawanie, składanie, udzielanie [czego]* (69) : Dziwna ízczodrobliwość: íam íiebie na czynienie íálmuzny przedał. *SkarŻyw* 98 *marg*, 100 [2 r.], 320, 589, 592; SŁubow Pánu Bogu wczynionych íamánie: ábo nierozmyŝlneich czynienie. *LatHar* 114.

czynienie komu (13): *LubPs* P3 *marg*, P4, aa3, ff2, ff3, ff4; Nápomina ku cíi á chwały czynieniu Pánu Chryftuŝłowi. *Leop Ps* 98 *arg*, 107 *arg*; *BielKron* 39; *BiałKat* 273v; *WujJudConf* 236; *SkarŻyw* 298; Zamki posiadając, y ludzie posluszenstwa y czyniienia sobie przysiąg gwałtem przymuszaiąc *ActReg* 133.

Wyrażenie: »dzięk, dzięki czynienie« [*w tym : komu* (10), *za co* (9)] [*szyk 28 : 16*] = *gratiarum actiones* *Vulg* (42 : 2): Nápominánie wzytkiego Koŝcioła ku oddawaniu powinowátich ílubow y czynienia dzyęk. *LubPs* R4v *marg*, C *marg*, D2v [2 r.], H4, L, Lv *marg* (21); Vpominánie ku dobrym wczynkom y ku czynieniu dzyęk Pánu Bogu. *Leop Ps* 106*arg*; *BibRadz Eccli* 51 *arg*; Też ofiárowáli rozmáite náfienia ktore zyemiá płodzi/ ná czynienie dzyęki Pánu Bogu. *BielKron* 39, 65; *BiałKat* 273v; *WujJud* 187v, 236; Pothym Páfterz dzyękczynienie ípráwuie/ y modlitwy zá wzyftek Koŝcioł *WujJudConf* 227v, 198v, 227v, 235v, 236; modlitwy íwoie s chwałą á s czynieniem dzyęk Pánu

Bogu zawnždy ofiaruie. *RejPosWstaw* [143⁴]v; *ArtKanc* T5, T11; ten go [*Najświętszy sakrament*] zowie Eucharyfytą po Grecku. to iest czynieniem dziek ábo dobrą łáfką [...] ow zálíę Synáxim/ to iest łpolecznością *LatHar* 186, 49; gdzie iedli chleb po Páńskim dziek czynieniu (*marg*) dziekuiąc Bogu (-). *WujNT Ioann* 6/23, *Philipp* 4 arg, 1. *Tim* 2 arg, s. 723, 801, Bbbbbb.

a. *Wyrządzanie; inferre Modrz, JanStat; facere Modrz [czego] (15) : BielKron* 233; *KwiatKsięż* M; zbytnia niekárność wiele ich czyni gorłzemi/ á do czynienia krzywdy śmielzemi. *ModrzBaz* 77v; á zábronił im łupiełtwá wydźieránia bydłá/ włzelákíey krzywdy/ y czynienia gwałtu. *ModrzBaz* 117, 18v, 62, 77, 77v [2 r.], 141; którym porządkiem fwym/ bez czynienia łzkody/ bez bránia łtácíy y podwód/ záchowác łie máią *SarnStat* 436, 624.

czynienie komu (3): Wiele śláchty y bogátých ofob lecą do czynienia krzywdy ludziom podłym á vbogim. *ModrzBaz* 77; *LatHar* 117; *SkarKaz* 638a.

2. *Postępowanie (25) : Złe obyczáie zawłze przekazaią dobre czynienie. BielŻyw* 85.

Wyrażenia: »dobrze czynienie« [*w tym: komu (2)*] = *benefacere Modrz [szyk 15 : 2] (17)*: A dobrze czynienya y wdźyelánya dobrá łwego nyezápominayćye. *KromRozm II* 13; *GliczKsięż* I3v; y ięli łie rzeczy powážnych píłác ięzykiem Polłkim/ náłtálá Biblia/ náłthály ine písmá/ kthore pokázuią drogę ludziom do dobrze czynienia *Górndworz* A2v, Ee3v; *ModrzBaz* 12, 66v, 68, 71v; *CzechEp* 18; *ArtKanc* T; ktory łię kocha w dobrze czynieniu/ ktory drogę poczćiwego życia ma przed łobą *Górndworz* A3; *Phil* F3 *marg*; *LatHar* 668; iż práwa łpráwiedliwóść człowieká zależy w dobrze czynieniu/ y w vczyńkách łpráwiedliwóści *WujNT* 823, 25, 784; *SkarKaz* 312b.

»złe czynienie« = *peccare Mącz, malefacere Modrz [szyk 6 : 1] (7)*: *BibRadz II* 22a *marg*; *Consuetudo peccandi*, *Zwyczay* zlie czinienią. *Mącz* 427b; *Górndworz* Ff6; Nic łię tám niedźieie/ coby niemiáło drogi otworzyć ku zle czynieniu ábo zle myśleniu. *ModrzBaz* 54v, 66, 69v, 108.

3. *Sprawianie, tworzenie; confectio, confectura, effectio, factio Cn; operatio Vulg (105) :*

czynienie czego (25): *KromRozm III* D4; *BiałKat* 201; miał wielką moc od Bogá ku czynieniu cudów *BudNT* Kk3; *CzechRozm* 27v, 187v, 188v, 189v, 190 (7); *CzechEp* 21, 43; *WujNT* 1. *Cor* 12/10, s. 38, 43, 132, 133 (13); *SkarKaz* 417a.

czynienie czym (1): Piotr napierwłzy fundownik wiáry kazánim y cudy czynieniem. *SkarŻyw* 600 *marg*.

a. *Spełnianie, popelnianie; agere Modrz (15) :*

czynienie czego (14): *PatKaz III* 136v, 137v, 144, 145; *GroicPorz* mm3; *BibRadz Ier* 17 arg; Wiele ludzi máią łerce śmiáłe ná czynienie złóści *BielKron* 81, 4v; *KuczbKat* 420; iáko go pędzi ku czynieniu y podeymowánium wiela rzeczy nikkzemnych/ łprołnych y nieprzyłtoynych *ModrzBaz* 74v; *WujNT* 26, 237, 530; áni tákimi obietnicámi do czynienia cnot włzelkích náięci y zmwieni nie łą *SkarKaz* 312b.

Wyrażenie: »zbawienne czynienie« (1): Y Cypryan ś. w kazánium o iáłmuźnie nápiłáł: (Zacna y Bozka rzecz iest/ namilłzy bráćia/ zbáwienne czynienie (to iest vczyńki dobre) *SkarKaz* 350b.

b. *Ustanawianie, zaprowadzanie; facere JanStat [czego] (20) : RejPosRozpr* c; łáknienie y prágnienie łpráwiedliłci/ czyłte á niepokáláne łerce/ do czynienia pokoiu łkłonnołć *LatHar* 264; gdy vrząd

powodowa ftroná powiedźie ku fypániu y czyniéniu gránic [*ad sipandum et faciendum granicies JanStat* 416]/ między dobry przereczonémi *SarnStat* 463, 234, 235, 456, 470, 475 (18);

c. *Wydawanie, sporządzanie; zawieranie (o aktach prawnych); ferre Modrz, JanStat; dare, formare JanStat [czego] (14)* : Woienne Práwo/ ieft obyczay ftočenja walki/ czynienia przymierza *GroicPorz* a3, ee3, ee3v *marg*, oo3v; ktorá [*drogá*] do czynienia wyroku [*sententiam erendam*] iść/ iefli mándatu czyli wftaw więcey słuchác. *ModrzBaz* 97; áby poki co ieft wátpliwego/ nie byliśmy fkorymi w czynieniu dekretu *CzechEp* 40; Syła téż Król do niemocnych dla czyniénia Teftámentow. *SarnStat* 158; Téż byli wezwáni ku czyniéniu Reyefttru [*ad regestrum formandum JanStat* 36] Podzupkowie/ Báchmiſtrzowie/ Stygárowie *SarnStat* 371, 158, 789, 795, 954, 1217 (8).

d. *Układanie, wymyślanie [czego] (3)* : *KwiatKsiąz* I2; *Poetica*, Nauká pińania y czinieniá wierzów. *Mącz* 307d; wkázowáli orácyie fwe ludziom proſciuchno pińáne/ iákoby około czynienia ich/ iedno rozum przyrodzony/ á prawdá miſtrzowála *GórnDworz* E7v.

e. *Znaczenie, kreślenie [czego] (1)* : tu nic inſzego nie rozumiećie/ iedno żegnánie albo krzyżykow tznienie/ to iefth tżárovánie *Wody/ Soli/ Winá KrowObr* 125.

A. *Wyrabianie, budowanie (23)* :

czynienie czego (19): Skorki konopne fá dobre na czynienie powrozow. *FalZioł* I 33b; *BibRadz Is* 41 *arg*; *BielKron* 35v, 270; tabulare aes, Miedz ku czynieniu blách álbo tablic należąca. *Mącz* 438a; *Hydranlica* [!] organa, Naczynie do czinienia rur *Mącz* 160b, 76b, 93d, 202d, 351a, 503b; Máſci rozmaítých czynienie *SienLek* S2, 162v *żp*; *Tibialis* – Do czinieniá pińczzałek dobri. *Calep* 1068a, 648a, 953a; *WujNT* 869; Potym okowáni niech będą obrácáni ku czyniéniu grobli [*ad faciendos aggeres JanStat* 1094]/ y przekopów mieyfkich/ álbo zamków *SarnStat* 520. *Cf* *czynienie czego z czego*.

czynienie czego z czego (1): *Proplastice* – Nauka z gliny obrazow czinieniá. *Calep* 862a.

Wyrażenie: »czynienie jeść« (2): *Focaria ligna Drwá* do czinieniá yeść nárzádzzone *Mącz* 132b, 187d.

a. *Rodzenie, wydawanie (2)* :

W przen (2) :

Wyrażenie: »czynienie owocow« (2): *WujJud* 190; áby fie na fwarách y gadkách dwornego wtáiemnicách Bołkich fżperánia zábáwili: á dobre vczynki y pokutę y fkutki wiáry opuſcili. áby w ięzyku y nádećiu płochego vmienia zbáwienie położyli/ á cnotę y czynienie owocow wiáry porzucili. *SkarŻyw* A2.

B. *Powodowanie, wywoływanie [czego] (1)* : *NAfienie lniane* [...] zoładkowi ieft niedobre dla czynienia wiatrow/ ale vrinę pędzi, kaſzel wfmierza *FalZioł* III 17c.

C. *Powodowanie, że coś staje się jakieś [jak] (2)* : *Duplicatio*, *Dwoyenie/ Sowito* czinienie. *Mącz* 305d; *Rigatio*, *Kropienie/ mokro* czinienie. *Mącz* 356b.

4. *Wypełnianie (16)* :

czynienie czego (7): *BibRadz 2.Tim* 2/26; A tak iż ondzie nie ieden był rofkázuiący/ ále trzey: tedy téż y tu przy czynieniu rofkázania nie ieden ále trzey muſzą być *CzechRozm* 16; *ModrzBaz* 115; żadnáć trudnoſć do czynienia woley Bożey nie przeſzkodzi. *SkarŻyw* 26, 484, 503; *WujNT 2.Tim* 2/26.

Zestawienie: »dosyć czynienie« [w tym: czemu (2), za co (1)] [szyk 8 : 1] (9): *PatKaz III* 137v; łtroi pokutę, skruchą, łpowiedzią, y dołyc czynieniem. *WróbŻołt K6*; niemogą być ochotni /[...] ani tak pilni do czynienia dołyc rołkazaniu [*imperatis exequendis*] *ModrzBaz* 116, 88v; *SkarŻyw* 113; Dołyc czynienie zá grzechy *SkarKaz Oooob*, 315b, *Oooo2a*, *Oooo2b*.

5. Ubieganie się o co, dochodzenie czego (12) :

a. Dochodzenie swych praw drogą sądową, prawowanie się, procesowanie się; actio JanStat (9) :

czynienie przeciwko komu (2): *GroicPorz t2*; Pánná po łzciu zá muž we trzy látá y trzy miéšiące, ma čás czynienia prawem przeciwko opiekunowi łwému *SarnStat* 641.

czynienie o co (7): łkazano [!] tego co pozwał Szłáchćicá [...] ná łiedzenie w wieży rok ieden/ á wysiedziawłzy zołtáwiono mu cáłe prawo czynieniá/ o lekkość *GórnRozm H4v*; Podkomorzy álbo iego vrząd Pokomorzki [!]/ záchowa im wolné czynieniá o ich część [*reservabit eis actionem pro eorum interesse JanStat* 415] *SarnStat* 474, 594, 611, 676, 700, 1168.

Wyrażenia: »dawność czynienia« = *praescriptio JanStat (4)*; *Praescriptia*, álbo dawność czynienia o głowę, *SarnStat* 611, 594, 676, 700.

»czynienie prawem« [szyk 1 : 1] (2): *prescriptia [...]* *criminalium actionum*, iáko y *recentis criminis*, rok y łżeść niedziel prawem czynieniá o nié. *SarnStat* 1168, 641.

b. Walczenie, dochodzenie swego zbrojnie (3) : *Decertatio*, *Bitwá/ Czinienie/ Zwádá. Mqcz* 49a.

czynienie z kim (2): Było theż v nas pirwey we czći to ćwiczenie/ zá páfy chodzić/ á nie dármo/ bo do czynienia s kim piełzo/ wielekroć to pomoc może. *GórnDworz E2*, *Ev*.

6. Powstawanie, tworzenie się [może błędnie zamiast: czynienie się] (1) : Też łok ćwikłany z rołchodnikiem broni ciała od czinienia wrzedzienicz gdy nim namażesz ktory członek chczelz. *FalZioł I* 20a.

*** *Dubium (1) :* *Sciagraphia* – Pierłzę połozenie czinieniu. *Calep* 953b.

Synonimy: **1.** działanie, pracowanie, robienie; **a.** sprawowanie; **d.** dawanie, oddawanie, udzielanie; **α.** wyrządzanie; brojenie **2.** postępowanie; **3.** sprawianie, tworzenie; **a.** pełnienie, popelnianie; **A.** budowanie, gotowanie; **a.** rodzenie; **B.** sprawianie; **4.** wypelnianie; **5.a.** prawowanie się; **b.** bitwa, walczenie, zwada.

Cf **CZYNIĆ, NIECZYNIENIE**